

A

Park Atrium
Kantoor 1.52
Kolonien straat 11
1000 Brussel

Bestuurs- en Beleidsadvisering, Bureau
Internationale Coördinatie
A. v.d. Ven
Kamer
Telefoon (00322) 517 61 32
1 februari 2006

Memo

06/02/2006

Interventie voor Colloquium The State of the City – The City is the State van de vakgroep Politieke wetenschappen VUB.

1.1 Introductie

Mijn naam is Anthony van de Ven. Ik ben sinds kort de vertegenwoordiger van de stad en regio Eindhoven in Brussel. Voorheen heb ik 11 jaar gewerkt voor EUROCITIES, het Europese netwerk van grote steden, waarvan de laatste vier jaar als directeur beleid. Ik vervang vandaag mijnheer Richard Leese, voorzitter van de gemeenteraad van de stad Manchester en voorzitter van EUROCITIES en in die functies natuurlijk een erg druk bezet man. Jullie krijgen dus een ambtenaar in plaats van een gekozen lid.

De titel van dit colloquium vertaalt in goed Nederlands, stelt een vraag, en geeft een stelling. Het vraagt hoe de stad van vandaag ervoor staat, en stelt de stad min of meer gelijk aan de staat. Om bij het laatste te beginnen.

1.2 De stad als staat

Lang geleden was de stad inderdaad de staat. Politicologen in de zaal zullen de geschiedenis van de oude Griekse en Italiaanse stadsstaten doorgenomen hebben, en zelfs vandaag zijn er nog steden te vinden

A

die het stempel staat hebben. De spreker na mij vertegenwoordigt er zo een.

In die tijd had de stad naast haar functies als marktplaats en ontmoetingscentrum ook heel belangrijke functies ten aanzien van veiligheid, het was beter toeven binnen de stadsmuren dan erbuiten, en ten aanzien van identiteit, men kwam uit Venetië of Athene, en niet zozeer uit Italië of Griekenland. De stad had ook stadsrechten, welke een belangrijke financiële inkomstenbron waren.

Zowel de veiligheidsfunctie als de identiteit zijn wat minder vandaag en wat betreft de financiële aspecten zijn veel steden vandaag de dag jaloers op het Scandinavische model waarbij de steden zeer grote financiële vrijheden hebben vanwege het feit dat ze zelf inkomen vergaren via lokale belastingen (tot zo ongeveer 85%).

Natuurlijk sta ik hier niet te beargumenteren dat de stad moet losbreken van de staat. Wel, ben ik een groot voorstander van het neerleggen van meer bevoegdheden en meer verantwoordelijkheden op lokaal niveau, ondersteund, natuurlijk, door meer financiële middelen.

Dit niet alleen vanwege het feit dat ik denk, en velen met mij, dat het lokale, cq, regionale niveau vanwege de korte afstand tot de burger, het beste niveau is voor een groot aantal beleidsmaatregelen (een groot aantal, maar zeker niet alle!!), maar ook vanwege het probleem, door velen onderkend dat de gemiddelde burger vandaag de dag niet of nauwelijks nog bij de politieke besluitvorming betrokken is.

Mijn Burgemeester, die van Eindhoven, Alexander Sakkers, heeft in zijn laatste nieuwjaarstoespraak de rode draad voor 2006 uitgezet, en die is het behouden van sociale banden en die versterken. Daarom heeft hij voor zichzelf als belangrijke prioriteit gesteld zijn gezicht vaker in de stad te laten zijn, nog nauwer bij het dagelijks leven in de stad en de wijken betrokken

A

te zijn dit jaar. Hij kan dat ook als Burgervader, zoals jullie weten, een andere naam voor burgemeester.

Europa en sommige lidstaten hebben volgens velen een democratisch tekort. Ik ben ervan overtuigd dat een belangrijk deel van de oplossing voor dit vraagstuk van hoe men openbaar bestuur in het algemeen en Europa in het bijzonder, dichterbij de burger brengt gevonden kan worden door beleidsontwikkeling en besluitvorming dichterbij diezelfde burger te brengen. En dit zal voor een belangrijk deel gedaan moeten worden door de burgervader en zijn of haar collega's. Het zal ook niet opgelost worden door het incidentele gebruik van het instrument van een referendum, maar via een structurele verandering in de structuur van competenties en de besluitvormingsprocessen gericht op het nauwer betrekken van lokale overheden erbij.

Dus, concluderend, geen terugkeer naar het Florence, Venetië of Athene van enkele eeuwen terug, maar wel en herschikking van bevoegdheden waarbij het lokale, en ook regionale niveau veel meer bij met name beleidsvorming betrokken wordt en ook de middelen krijgt om beleid op een efficiënte en effectieve manier uit te voeren.

Dat gezegd hebbende is het ook van vitaal belang dat de noodzakelijke capaciteit op lokaal en regionaal niveau ontwikkeld wordt. Als er iets is dat die 11 jaar in een Europees netwerk van grote steden mij heeft geleerd, dan is het dat het heel eenvoudig is om meer competenties, meer geld en meer macht te vragen, eisen, maar dat het heel wat anders is om daar ook op een efficiënte en effectieve manier beleid mee te maken en uit te voeren.

Ik denk dat men dit ook inziet en dat daarom ook het netwerken, het leren van elkaar, zo een vlucht heeft genomen binnen Europa. Een van de belangrijke activiteiten van een netwerk als EUROCITIES is het ondersteunen van leerprocessen tussen leden via het uitwisselen van ervaringen en expertise.

A

1.3 Hoe staat de stad van vandaag ervoor?

Het antwoord op deze vraag zou me veel meer dan de mij toegewezen twintig minuten kosten. Niet omdat onze steden en stedelijke gebieden er zo belabberd voorstaan, maar omdat een beschrijving van hoe de stad ervoor staat in feite een beschrijving moet zijn van de situatie van iedere individuele stad.

Allereerst bestaat er natuurlijk geen Europese model stad. De uitdagingen in iedere stad zijn anders. Er zijn verschillen in economische structuur, in cultuur, in sociale opmaak, in grootte, in geografie, in klimaat. Al deze samen bepalen de uitdagingen voor een stad.

Niettemin staan steden vandaag de dag voor een reeks gemeenschappelijke uitdagingen en worden ze gestuurd door gemeenschappelijke trends. Als we kijken naar de zaken die vandaag de dag op politieke agenda's staan zien we dat het merendeel van de huidige beleidsvraagstukken een belangrijke stedelijke dimensie heeft en dat de uitdagingen steeds terug komen naar welke stad we ook kijken.

- **Milieu** is voor een belangrijk deel een stedelijk probleem. Als we de Urban audit erbij halen, dan zien we dat luchtvervuiling, geluidsoverlast, afval steeds terugkerende stedelijk problemen blijken en blijven. Kijken we dan naar wat de stedeling zelf vindt, dan zien we dat niet minder dan 57% van de stedelingen van vandaag vonden dat hun stad niet schoon was (let wel, dit is een Urban audit survey van 31 grotere Europese steden). De oplossingen zullen soms gelijk zijn, soms vergelijkbaar, soms geheel anders.
- **Mobiliteit** is een tweede hete aardappel. Vorige week nog berichtte de Standaard van de aankondiging van de grootste wegenwerken sinds de jaren 60-70 in Vlaanderen, met tegelijkertijd de stelling, maar de files zullen we daarmee niet oplossen. De files naar en vanuit de stad (afhangelende van het tijdstip van de dag). De files rond

A

Rotterdam zijn niet zo heel verschillend van die rond Brussel...

- Immigratie en integratie, een heel moeilijk debat vandaag de dag. Integratie speelt natuurlijk voornamelijk binnen de stedelijke gebieden en met name in de grotere steden. Het politieke debat vandaag ziet deze uitdaging nog teveel op nationaal niveau en teveel als een problematiek, in plaats van een opportuniteit. Met de demografische ontwikkelingen zoals ze vandaag de dag zijn, zullen we buitenlanders hard nodig hebben. Daarmee is natuurlijk niet gezegd dat alles eigenlijk koek en ei is en dat we ons geen zorgen hoeven maken. De nodige taalkennis (denk ook aan Nederlands Minister voor integratie Mevrouw Verdonks lumineuze idee om iedereen maar te verplichten Nederlands te spreken op straat....) en operationele kennis om in de moderne high tech arbeidsmarkt te functioneren vergen goede training en onderwijsvoorzieningen en daar schort het nog wel eens aan.
- En natuurlijk, last, but certainly not least; Economie en werkgelegenheid zijn waarschijnlijk de beleidsgebieden van het allergrootste belang en ook beleidsgebieden waar steden aan belang winnen. Gelukkig wordt op dit gebied steeds meer naar de stad gekeken als een gebied vol potentieel in plaats van een economisch rampgebied met hoge werkloosheid en sociale uitsluiting. Statistieken (wederom o.a. de Urban Audit) laten zien dat steden over het algemeen de belangrijkste bijdragen leveren aan nationale economieën terwijl ze, tegelijkertijd hoger dan gemiddelde werkloosheid cijfers neerleggen.
- Een laatste gebied wat ik wil noemen is openbaar bestuur. Een debat daarover is op Europees niveau in gang gezet door de Europese Commissie met de publicatie van haar witboek over openbaar bestuur. Velen hebben zich gerealiseerd dat verbetering op velerlei gebied deels enkel te bereiken zal zijn via meer efficiënt en effectief bestuur op alle niveaus.

A

Dit debat is nog gaande, maar voor steden is het van groot belang, en bijvoorbeeld binnen EUROCITIES wordt al enige tijd uitgebreid gedebatteerd over de ontwikkeling van nieuwe instrumenten, zoals tri-partite overeenkomsten en nieuwe structuren die de relatie stad - omliggend platteland/gemeenten zouden kunnen verbeteren. Dus zelfs als we de stad weer meer aandacht en belang gaan geven, zal dat nooit meer de stad in een isolement worden, maar de stad als deel van wat sommigen een ecosysteem zouden noemen, een geïntegreerd functionerend lichaam met inputs en outputs dat niet noodzakelijk dezelfde vorm heeft als het administratieve vest wat het aanheeft. Als ik wederom een Eindhovens voorbeeld mag gebruiken, wil ik verwijzen naar de zogenaamde Brainport strategie. Dit is een geïntegreerd verhaal wat de ambities voor de toekomst, de activiteiten om ze te realiseren en de partners die daarvoor nodig zijn, neerlegt. Het is ontwikkeld en uitgevoerd door de stad, de regio, de kennis partners en de industriële partners samen in een zogenaamd Triple Helix concept.

- Het verhaal stopt zelfs niet binnen de Eindhovense regio, maar haakt ook aan bij de steden Leuven en Aken om zo ELAt (de Eindhoven, Leuven Aken Triangle) te vormen, een samenwerkingsgebied op het vlak van technologie en innovatie.

Op veel van deze beleidsgebieden werden steden tot voor kort voornamelijk afgeschilderd als probleemgebieden. En, om eerlijk te zijn, was Europa ook heel sterk gericht, via bijvoorbeeld het Cohesiebeleid, om achtergebleven gebieden naar omhoog te trekken tot een Europees gemiddelde.

In de laatste jaren is er echter een kentering gekomen waarbij meer en meer de nadruk is komen te liggen op de stad als de drijvende kracht achter de European way of life. Ook in de nieuwe voorstellen voor het Cohesie beleid zien we nu in de tekst vermelding van de noodzaak om financiële middelen te gebruiken voor de verdere stimulering en ontwikkeling van

A

stedelijk potentieel als motor voor het behalen van de Lissabon doelstellingen.

Dit, en andere voorbeelden, laat zien dat, alhoewel netwerken als EUROCITIES nog steeds roepen dat het gewicht van steden en stedelijke overheden nog altijd niet doorweegt in Europese en nationale beleidsformulering en uitvoering, en ze daarin natuurlijk zeker gelijk hebben, het klimaat toch aan het veranderen is.

Deze verandering werd bijvoorbeeld goed zichtbaar tijdens het Nederlandse voorzitterschap in de tweede helft van 2004 met de organisatie van een informele ministerraad in Rotterdam in November 2004 over stedelijke aangelegenheden, in samenwerking met DG REGIO van de Europese Commissie. Hier werd gedebatteerd over een stedelijke agenda en werd een reeks conclusies getrokken die moeten leiden tot de promotie van een stedelijke agenda op nationaal niveau; het versterken van de samenwerking tussen lidstaten op dit beleidsgebied; en het versterken van de positie van stedelijke aangelegenheden op de Europese politieke agenda.

Concrete resultaten zijn onder andere geweest de start van het zogenaamde European Urban Knowledge Network (waar ook EUROCITIES nauw bij betrokken is) en een studie aangaande de bijdrage van steden aan de Lissabon agenda .

Er werd dus in Rotterdam een momentum gecreëerd wat de Britten voorzichtig hebben voortgezet met de recente conferentie in Bristol in December 2005 waar het zogenaamde Bristol Accord werd aangenomen. Alhoewel dit niet uitsluitend gericht is op stedelijke gebieden, het gaat om duurzame gemeenschappen, landelijk en stedelijk, praat de inhoud toch voornamelijk over het versterken van de capaciteiten in met name stedelijke overheden.

A

En dan is er natuurlijk de Lissabon Agenda, of, meer accuraat, de Groei en banen strategie, want daar gaat het vandaag de dag natuurlijk vooral om.

Ik zeg vandaag de dag, maar eigenlijk is het hem daar altijd om te doen geweest, als we eerlijk zijn. EUROCITIES begon 20 jaar geleden met de slogan Cities: the engines of growth. Dat was en is nog steeds de kern van het verhaal. Het is nog steeds zo dat de traditionele waarden van een stad: zoals toegang tot markten (virtueel of reëel), lage transport kosten, kennis en menselijke capaciteit in de stad te vinden zijn. Steden zullen dus ook in deze tijd van toegenomen globalisering, economische motoren blijven.

Als ik kijk naar de taakstelling die ikzelf van mijn burgemeester heb meegekregen, dan staan economie en werkgelegenheid centraal. In de Eindhovense perceptie worden deze in de Europese context in belangrijke mate verzekerd via continue technologische innovatie, de focus van het Brainport verhaal wat ik al eerder noemde.

De inhoudt van Lissabon blijft dus actueel, met name op stedelijk en regionaal niveau zelfs als sommigen (misschien zelfs velen...) deze agenda al afschrijven. Getuige hiervan is ook de grote belangstelling voor werkgroepen binnen verschillende netwerken hier in Brussel die zich toeleggen op het vooruithelpen van deze agenda.

Ik denk dat eenieder het er wel over eens is dat Europa en dus, volgend op mijn eerdere argumenten, de Europese stedelijke gebieden, nog een behoorlijke weg af te leggen heeft. Vanuit het Eindhovense perspectief denk ik dat we eerder vinden dat we nog niet serieus begonnen zijn.

Net als vele, zo niet alle ander Europese steden, wil Eindhoven datgene waar EUROCITIES ook voor staat, meer betrokkenheid bij de ontwikkeling en uitvoering van de Groei en banen agenda naast Europa, de lidstaten en de regio's.

A

Wij staan voor regionale hervormingsplannen (de Brainport strategie die ik al eerder noemde), maar ook voor het nemen van lokale en regionale verantwoordelijkheden. Op dit moment zijn we in het kader van EUROCITIES concrete doelstellingen en commitments aan het formuleren die steden aan willen en kunnen gaan in het kader van het bereiken van een duurzame groei.

Let wel, vanuit lokaal perspectief gaat het niet alleen om werkgelegenheid! Het gaat om:

1. Het Europese sociale model - gelijkheid, integratie van bevolkingsgroepen, of dat nu gebaseerd is op geslacht, afkomst of leeftijd.
2. Het belang van ons leefmilieu, voor deze en voor volgende generaties, niet als last, maar als kans.
3. Het belang van het de Europese identiteit die gekarakteriseerd wordt door diversiteit.
4. En natuurlijk het belang van een krachtige Europese economie die uiteindelijk de gezonde financiële basis moet leveren en de werkgelegenheid moet creëren voor alle Europeanen.

Dat is dus mijn werkterrein voor de komende jaren....

Vooraleer af te sluiten met deze uiteenzetting over hoe de stad ervoor staat vandaag, nog enkele woorden hoe de stad ervoor staat in de Brusselse arena. We zien dat er vandaag ongeveer tweehonderd verschillende regionale en lokale vertegenwoordigingen zijn in Brussel. Alhoewel nog niet iedereen vertegenwoordigd is, is het toch een indrukwekkende lijst. Wat betekend dit nu?

- Ten eerste denk ik dat steden en regio's het belang van Europa meer en meer inzien. Maar daarnaast betekend het ook, denk ik, dat deze steden en regio's het gevoel hebben dat ze een impact kunnen hebben in Brussel, dat ze hun invloed kunnen vergroten en dat de investering in een vertegenwoordiging economisch rendabel zal zijn.

A

- Als we dan kijken naar de activiteiten van deze kantoren, zien we dat er natuurlijk heel wat persoon uren opgaan aan de projecten molen die Brussel vertegenwoordigt, toegang tot de vele Europese financieringsprogramma's is natuurlijk een belangrijke drijfveer. Maar wat betreft de onderwerpen zie ik een duidelijke focus op de kennis economische aspecten van stedelijk beleid. Steden en regio's zien zichzelf ook steeds meer als sleutel partners in dit verhaal, zoals ik al eerder meldde.
- Verder is er een heel belangrijk Brussels circuit ontstaan van uitwisseling en wederzijds leren via deze kantoren. Dit leerproces vindt ook plaats tussen deze vertegenwoordigingen en de Europese Instituties: Het Parlement, met haar recent opgezette Intergroep over stedelijke aangelegenheden, is daar een goed voorbeeld van. Uiteindelijk zal ook dit circuit en de activiteiten erin een belangrijke bijdrage vormen tot het dichterbij brengen van Europa naar de burger in de stad.
- Meer recente netwerken zoals bijvoorbeeld het ERRIN netwerk hebben veelal een focus. ERRIN zoekt in op innovatie en technologie . Dit laatste toont denk ik duidelijk aan dat steden en regio's begrijpen dat ze veelal alleen niet aan de bak zullen komen en dat netwerken, clusters of dergelijke de weg vooruit zijn.

Tot zover mijn gedachten over de stad in Europa.

Mijn dank voor uw geduld.